

YARGI REFORMU STRATEJİSİ üzerine SÖYLEŞİ

<https://www.dusuncemektebi.com/d/187038/muharrem-balci-ne-zaman-insanca-bir-dusunce-veya-elestiri-getirsek,->

[%E2%80%98simdi-sirasi-degil%E2%80%99,-%E2%80%98sen-de-mi-abi%E2%80%99-gibi-laflarla-otelendik](#)

Allah'ın her günü, yedi düvel edebiyatı ile uyutulmaya çalışıldık. Ne zaman insanca bir düşünce veya eleştiri getirsek, 'şimdi sırası değil', 'sen de mi abi' gibi laflarla ötelendik. Bunlar OHAL değilse, nedir OHAL? Bir hukukçu kardeşimin raporundaki deyimiyile, OHAL, BU HAL

Av. Muharrem Balcı ile YARGI REFORMU STRATEJİSİ üzerine SÖYLEŞİ

Konuşan Av. Ayşe AKPINAR 30 Mayıs 2019 tarihinde açıklanan Yargı Reformu Stratejisi(YRS)nin amacı nedir? Neden YRS ye ihtiyaç duyulmuştur?

Yargı Reformu AB üyelik sürecinin bir parçası olup, AB uyumu kapsamında kapsamlı bir değişim paketidir. Nihai tahlilde, Yargı Reformu Stratejisi Belgesi'nin 3. maddesinde ifadesini bulduğu gibi, hukuk devletinin güçlendirilmesi, hak ve özgürlüklerin korunup geliştirilmesi, etkin ve hızlı işleyen bir adalet sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. Hemen belirtmeliyim ki, belgeye yansıyan kabul, Türkiye'de bir hukuk devletinin varlığıdır. Ancak, hukuk devletinin varlığını kabule rağmen, 2009, 2015 ve 2019 yıllarında bu kadar kapsamlı bir Yargı Reformu Stratejisi hedeflenmesi ve hazırlıkları, bir hukuk devletinin varlığına değil, hukuk devleti olma yolunda adımları ifade etmektedir.

Yargı Reformu Sisteminin yeni reformlara zemin hazırlayacağına, reformların devamının geleceğine vurgu yapılmış. Daha kaç reformdan sonra hukuk toplumu olabiliriz?

YRS'nin tümünden anlaşılın ilk hususun, *'henüz hukuk devleti olamadığımız, ama yolunda adımlar atmaya çalıştığımız'* olduğunu söyledim. Gerçekten de, hukuk devleti, ancak bir hukuk toplumu içinde oluşabilir. Hukuk toplumu olmayan yerde hukuk devleti imkânsızdır. Zira devleti tek kişinin kuracağı düşüncesi artık tarihte bir inceleme konusu olarak yerini almıştır. Üstelik demokrasi ile yönetildiği iddiasındaki ülkelerde hukuk devleti, içinde hukukun yaygınlaştırıldığı, özgürlüklerin teminat altına alındığı, adaletin görece olmaktan çıkarıldığı, devleti

kuran veya devam ettirecek olan iradenin, yani halkın bir hukuk toplumu olması gerekir. Bu olmadığı için, bunca yıldır reformlarla oyalanmaktayız. Bu gidişle, yani bu hukuksuz toplum modelimizle, hukuk devleti olmamız kesinlikle imkânsızdır.

17 yıllık iktidar döneminde bu paket, üçüncü Yargı Reformu Stratejisidir. Önceki iktidarlar döneminde de bilebildiğim birçok düzenleme oldu. Tanzimat'tan bu yana, tutan – tutmayan devrimlerden başlayıp AB Uyum Yasalarına, Demokratikleşme Paketlerine kadar, takip ettik. Burada asıl yorun, yargı değil, yargının da içinde yer aldığı **hukuk sorunudur**. Ülkemin Anayasa hukukçularından Kemal Gözler; *“Yürürlükteki Türk hukukunu incelemek içimden gelmiyor; çünkü günümüzde Türkiye’de yürürlükte olduğu iddia edilen hukukun, yürürlükte olmadığı bilinen fıkıhtan daha bağlayıcı bir hukuk olduğuna inanmıyorum”* diyor. Yanlış anlamaya fırsat vermemek adına, fikhın da Müslümanlar için bağlayıcı bir hukuk olmadığını ifade edeyim. Aksi olsaydı, bunca linç kültürü, ihkak-ı hak, ayrımcı ve nefret söylemlerine yer kalmamış olurdu. Heyhat...

Hukuk toplumu geçici çözüm üreten reformlarla oluşabilir mi? Hukuk Toplumunun geçireceği aşamalar neler olabilir?

Cevabı içinde soru. Geçici, palyatif, eklektik reformlarla hukuk toplumuna ulaşamaz. An itibariyle ülkemize ideal bir hukuk reformu stratejisi yapsak, bunun için tüm hukukçuları bir araya getirip çalıştırsak, yine de hukuk toplumu olmamız mümkün değildir. Şöyle ki;

Hukuk toplumunun oluşabilmesi için öncelikle bilgi toplumuna ulaşmamız gerekecek. Zira hukuk bilgisi insanlara ulaştırılmadan, benimsetilmeden, içselleştirilmeden, hukuk toplumu olunamaz. Türkiye’de hukuk bilgisinin halka ulaştırıldığına dair bir belirti yoktur. Zira halk hukuk üretmez, hukukunu korumaz, devlet babadan bekler hale getirilmiştir. Hukuku siyasiler yapar. Siyasilerin denetlenmesi de söz konusu değildir. 4 – 5 yılda bir yapılan seçimler ise, faşist İtalya’da bir asır önce üretilmiş ‘Milli İrade’ sloganıyla gazlanıp sandığa götürülmekle sonuçlandığından, hukuk yine arafta kalmaktadır. Son 70 yılın görüntüsü budur. Ondan öncesi de zaten bu gün olduğu gibi tek parti iktidarındır. Türkiye’de bir bilgi toplumu yoktur derken, bundan önce hukukun yaygınlaştırılmasından, hukukun da bilginin yaygınlaştırılmasıyla olabileceğinden söz ettik.

Bilgi paylaşılarak yaygınlaştırılır? Bilgiyi paylaşarak yaygınlaştıracak tek araç ‘iletişim’dir. Ama **sağlıklı iletişim**. Bakalım ülkemize. İnsanlar arası iletişim ne kadar sağlıklı? Milletın temsilcileri TBMM’de birbirleri ile nasıl iletişim kuruyorlar? Tv.lerdeki görüntüler iletişim hakkında bilgi veriyor. Milletın vekilleri, milleti temsilen TBMM’de kendi aralarında rögar edebiyatı ile iletişim kuruyorlar. Meydanlarda ve görsel medyada çok önemsedikleri(!)milli birlik ve beraberliğe nasıl hizmet veriyorlar? Geçenlerde Sayın Cumhurbaşkanı, Atatürk Havaalanında 15 Temmuz anmasında konuşmasına başlarken, ana muhalefet lideri için ‘Bay

Kemal...’ diye sözlerine başlamış, iktidarı ile muhalefeti ile 15 Temmuz ruhuna sahip çıktıklarını göstermiş olan bir kısım siyasiyi ve taraftarlarını, ‘*Yenikapı Ruhü*’na aykırı şekilde rencide etmiştir. Cumhurbaşkanlığı bu hatayı işlerse, bu ülkede sağlıklı iletişimin olmadığını söylemek herhalde abes sayılmamalı. Tabii ki ilave edeyim. İktidarı böyle de muhalefeti farklı mı? Hayır. Toptan Osmanlı Bankasıyız, yok birbirimizden farkımız.

Yargı Reformu Stratejisinde önemli olarak atfedilen hususlar hukuk fakültesi eğitim süresinin 5 yıla çıkartılması ve Avukatlık mesleğine geçiş sınavı. Bu hususlar hukuk zihniyeti oluşması için yeterli midir?

Öncelikle hukuk fakültelerinin eğitim-öğretim kalitesine bakmamız lazım. Üniversite düşünün ki, öğretim üyelerini üniversitenin tanıtımında konu mankeni olarak kullanıyor olsun. Akademisyenler de velinimet olarak gördükleri bu ticari müesseselerin patronlarına karşı ezik olsunlar. Evet, böyle oluyor ve öğretim üyeleri fakültelerinin merdivenlerin, duvarlarını, kantinlerini öğrenci ve velilere gösterip gezdiriyorlar. Böyle bir üniversitenin eğitim-öğretim kalitesinden bahsedilebilir mi? Bazı hukuk fakültelerinde dekan yapacak hukukçu profesör yok, başka dallardan hocaları dekan yapıyorlar. Büyük bir hoca açığı var, yine de pıtırak gibi fakülte açıyorlar. Sosyal medyada ve öğrenciler arasında hukuk fakültelerinin tarifi, “*bir kasa – iki masa*” olarak yapılıyor. Öğrencinin eğitim-öğretimine saygı duymadığı hukuk fakültesini 10 yıla çıkarsalar ne olur?

Avukatlık sınavının sağlıklı bir çare olduğunu düşünmüyorum. Sınava girenlerin büyük çoğunluğunun sınavdan geçerli not alması halinde ne yapacaklar? Kontenjan sınırlaması mı? Meslek hayatı bir yarışır. İyi olan kazanır, iyi olmayan kazanamaz, başka işler yapar. Nitekim her hukuk mezunu avukat olmuyor, hâkim-savcı-öğretim üyesi, daha sonraları da noter olabiliyor, ticaret yapabiliyor, bürokrat olabiliyor, özel sektörde başka işler de yapabiliyor. Üstelik bu FETÖ sonrası dönemde Avukatlıktan hâkimliğe geçiş modası çığ gibi büyüyor. Hâkimlik sınavlarından sonraki mülakatlar da, ülkede liyakat sistemi yerine mülakat sisteminin geçerli olduğunun bir kanıtı. Avukatlık mesleğine sınavla geçişte, fazla müracaatın mülakat sistemi gibi, hukuk toplumuna (hukuk devleti diyemiyorum bile) yakışmayacak bir usulle yapılmayacağına dair bir garanti de verebilmeleri imkânsız. Zira alışılmıştan vazgeçebilmek, sadece hukuk toplumunun özelliğidir.

Yargı Reformu Stratejisinde genel anlamda Hâkim ve Savcılara belirli görevler yüklenmiş. Tüm sorunların ve ideal çözümlerin yargı mensuplarına yüklenmesi ne derece doğrudur?

Tüm sorunları Hâkim ve savcılara yüklemeleri, hâkim ve savcılarını sevmediklerinden değil. YRS’yi hazırlayanlar da biliyorlar ki, sorunlar sadece yargıdan ve yasal düzenlemelerden kaynaklanmıyor. Bunun siyaset ayağı, bürokrat ayağı, halk ayağı, ekonomi ayağı gibi ilişkileri var. Bürokrasiye laf söylemek zor, zira kendileri bürokrasi. Siyasete laf söylemeleri zor, zira siyaset her şeyin,

hukukun da, ahlakın da belirleyicisi. Halka da laf söylemeleri zor, çünkü halka hukuk namına sadece yargıyı gösterebiliyorlar. O yargının işi de siyasilerin yaptığı yasaları motomot uygulayarak dünyanın en büyük cezaevlerini doldurmak.

Şu soruyu bekliyordum:

Avukatlara neden hâkimlere yükledikleri gibi sorumluluk yüklemiyorlar?

Hâkim ve savcıların bu sorunların altından kalkamayacaklarını ve kalkamadıklarını YRS'yi yazanlar da biliyor. Şunu da biliyorlar, Avukatları, yani 'savunma'yı işin içine katarsak, bürokrasinin büyümesi bozulur. Zaten Anayasa'da 'savunma' kelime olarak bile bir defa geçiyor. O da savunma kurumu olarak değil, soyut bir savunma hakkı olarak. Yargı ise kurumsal teşkilatı ile, kolu-bacağı-gövdesi ile birlikte Anayasada. Şunu göremiyorlar: İddia ve hüküm makamı devletin birer memuru. Avukatlar ise hem kamu hizmeti hem serbest meslek görevi ifa eden sivil şahıs. Üstelik toplum içinde hukukun yaygınlaştırılması, özgürlüklerin teminatı olma eylemselliğinin aktörleri. Siyaset ve yargı kürsülerinden inemeyenlerin yap/a/madıklarını yapan, tamamlayan aktörler. Üstelik halkla birlikte "**hukuki denetim**" görevini ifa eden aktörler. Çoğu zaman da, diğer yargı mensuplarında olmayan, *sivil toplum bileşeni olmayı* görev olarak yüklenmiş, çoğunlukla idealist kamu ve serbest meslek erbabı insanlar. Ha unutmadan söyleyeyim. Sadece yargının üç ayağından biri tekerlemesine sığmayacak kadar önemli hukuk ve adalet yükümlüsü.

Yargı Reformu Stratejisi toplumun şikâyetlerine ilişkin düzenlemeler öngörüyor. YRS'de Toplumun hukuki anlamda bilinçlendirmeye ilişkin adımlardan bahis yok. Toplumun hukuk devletinin/yapılanmasının dışında tutmak doğru mudur?

Şükür ki, iletişim yüzyılında yaşıyoruz. Halkın şikâyetleri Nasa'dan da, uydulardan da görülebiliyor. Yani görmemezlikten gelinecek gibi değil. Üstelik Milli İrade ipi koptu kopacak. Cumhurbaşkanı Başyardımcısının yargıya güven açıklamasında verdiği oran %30'larda. Reform yapılmasın da ne yapılsın? Devletin dini adalettir, diye meydanlarda ünleyenler, yargının %30'luk güven endeksine girdiğini görünce elbette panikleyecekler. İyi de biz bu filmi 2009 ve 2015'te de görmüştük. Dahası var, ben bu filmi 41 yıllık meslek hayatımda defalarca gördüm.

Gelinen noktayı FETÖ ile izah etmek de gülünçtür. Basiretsizlikler sonucu semiren FETÖ'den bahsediliyor. 2010 yılında yargıyı FETÖ'ye teslim edenler, bugün ikinci defa Yargı Reformu Stratejisi'ni düzenliyor.

Son yıllarda uyuşmazlıkların çözüm yollarında mesafeler alındı, bunu iyi bir gelişme olarak, fakat geç kalınmış olarak kabulleniyoruz. Uzlaştırma, arabuluculuk ve tahkim kurumlarının kurumsallaşması çok önemli. Batı'da ticaret mahkemeleri neredeyse kalmadı, bizde tahkim henüz benimsenmedi. İstanbul Tahkim Merkezi olumlu bir gelişme, fakat sınırlı düzenlenmiş. Tahkimden beklenen yararı

sağlamakta yetersiz. Tahkim yargısının insanları hasım değil hısım yaptığıının farkına varılamadı. Tahkim, yani hakem yargılaması, insanların, uyuşmazlığın taraflarının, aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü, bilgi ve adaletine güvendikleri birine havale etmesidir. Hakem işini yaparken, taraflar aralarındaki ilişkilere devam ederler, yani mahkemelerdeki gibi hasım değil, hısım olurlar veya hısımlığa devam ederler. Şirketlerinin ticari sırları ve ilişkileri ortalığa saçılmaz. Ülkemin hukukçuları, siyasileri, kanaat önderleri hala farkında değil. Kurumsal olmayan tahkimi de hukuki yaptırıma kavuşturarak, beklenen yararı sağlamak zor değil. Böylece tahkim yargılamasını *avara* kasnak olmaktan kurtarmış oluruz. Ancak maalesef, arabuluculuk ve tahkim, sadece yargının yükünü hafifletme amacıyla geliştirilmek isteniyor. Milletın hasım yerine hısım olması ilgilendirmiyor ilgilileri. Hâlbuki bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp. Üstelik Tahkim ilahi emirdir. İnsanların aralarındaki uyuşmazlıkları hakem yolu ile çözmelerinin bereketini anlamak için ilk dönem Cumhuriyet kafasından kurtulmak gerekir. Amerika'da ticari uyuşmazlıkların tamamı hakem yargılamasında, tahkimde görülüyor. Çok gericiler, çok...

Yargı Reformu Stratejisinde evrensel hukuk ve adalet ilkelerinden bahsedilmiyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

YRS Belgesinde evrensellekle ilgili bölümler 16 ve 21. maddelerde yer alıyor. 16. Maddede “Terörle etkin mücadele, ulusal mevzuatın çağdaş örneklere ve evrensel ilkelere uygunluğundan” bahsediliyor. Terör kavramı, dünyada ulusal ceza hukuklarının Amerika'dan peydahladığı gayrimeşru çocuğudur. Tanımında kaypaklık vardır. Suçun oluşumunun maddi ve manevi unsurları hala tartışılmaktadır. Bunun neresi evrensel? Terör kavramının yaşı da benden küçüktür. Evrenselliğin geriye doğru ölçüsü Amerika kıtasına kadar mıdır?

21. maddede de, “Türkiye'nin AB ile bütünleşmesi, AB'nin temelinde de yer alan evrensel değerlerin bir yansıması olmakla kalmayıp, uluslararası barış ve istikrarın sağlanması bakımından da tarihî bir dönüm noktası olacaktır.” denmektedir. Bu maddeden ne anlaşılıyor? Hiçbir şey. AB'nin temellerinde evrensel değerlerin olduğunu söylüyor. Elbette kısmen doğru, ancak bu evrensel değerlerde “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”, “cinsel yönelim”, “eşcinsel hareketin yaygınlaştırılması”, eşcinselliğe görünüş ve örgütlenme özgürlüğü ve güvencesi sağlayan İstanbul Sözleşmesi dâhil mi? AB'nin bu ve benzeri değerlerinin neresi evrensel? Bu sapkınlıkları da evrenselliğe dâhil edecek miyiz? Bu evrensel değerlerinin bazılarını tadat etselerdi, anlaşılır olurdu.

Yargı Reformu Stratejisinde anılan 2017 Anayasa değişikliğinde, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin gelmemesi halinde, gerçekten yargı erklerinin güçlendirilmesinde hayati tehlike oluşacak mıydı?

Ne alakası var? Yargı erklerinin zayıflığının birkaç gerekçesi vardır. Birincisi siyasilerin müdahalesi ki HSK'nın yapısı bunu ayan beyan gösterir. Ajan terörist

Deniz Yücel ve Rahip Bronson'un tahliyeleri, bir tutuklu eşinin, kocasının 9 ay tutuklu kalmasına rağmen iddianamesinin yazılmaması üzerine Cumhurbaşkanının yolu üzerinde ağaca çıkıp derdini anlatmasıyla tutuklunun tahliyesi, Büyükada ajan teröristlerinin yargılanması komedisi gibi olaylar trajikomik örneklerdir.

Yargı erklerini böyle mi güçlendirecekler? Bunun Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile alakasını nasıl kurmuşlar? Aksine, 2017 değişikliğinden sonra oldu bu örnek olaylar. Yargı, siyasilerle ilişik olma ihtimalli yargılamalarda emir bekler hale gelmiştir. Bu kanaatimizi pekiştirecek çok olay yaşandı. Şimdi siyasiler, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin eksikliklerini tartışıp yeni düzenleme yapacaklarını söylüyorlar. Ancak bu söylemde de hukuka dair bir belirti yok. Sistemin işleyişinin sorumluları sistemin kendisi değil, uygulamacılar. Peki, TBMM ne halde? Kararnamelerle yönetilen ülkede, yasa yapmanın dayanılmaz hafifliğini nereye yazacağız? Bir yanda bakanlıklar ve bakanlar, diğer yanda üst denetim ve icra mekanizması Külliye. Henüz siyasal sistemin ve bürokrasinin işleyişinde belirsizlikler varken, yargıyı dizayn etmeyi konuşmayı uygun bulmuyorum.

Yargı Reformu Stratejisinde “Hak ve özgürlükler alanında mevzuat iyileştirmeleri ne kadar önemli olursa olsun, reformların başarısında belirleyici olan uygulamadır.” denilmektedir. Yargı Reformu Stratejisinin uygulamaya yönelik bir başarısı olabileceğini düşünüyor musunuz?

Bu yumurta tavuk misali, her iki tespit de geçerlidir. Yasal düzenleme hukuka uygun olmazsa uygulama da adaletsizlik doğurur. Yasal düzenleme iyi olur da uygulama iyi olmazsa, yine adaletsizlik hâkim olur. Yukarıda da söylediğimiz gibi, **sorun yargı sorunu değil, hukuk sorunudur.** Yargı gökten zembille inmedi, Sibiry'a'dan da gelmedi. Bu toplum ve bu hukuk sistemi içinde doğdu, büyüdü, gelişti. Eğer bir patoloji varsa, bu bir sistem sorunudur. Yargı bir sistem değil, uygulamayı temsil eden bir araçtır. Mevcut hukuk sistemidir yargıyı da dizayn eden ve yürüten. YRS, yasal düzenlemeler için gelecek öngörüsüdür. Ne kadar gerçekleşeceği bile meçhuldür. Nitekim 2009 ve 2015 YRS, arzulanan sonucu getirmemiştir. 2019 YRS de aynı akıbete uğrayabilir. Aksinin olmasını istiyorsak, adil bir hukuk sistemi arzulamalı ve gerçekleşmesi için birlikte üzerinde çalışmalıyız. AB, İkinci Dünya Savaşı'nda 70 milyon insanı katlettikten sonra şapkasını önüne koyup ortak bir düzenlemeye gitmiştir. Amerika Kıtası da İç Savaş'tan sonra, kendisi için özgürlükler ülkesini oluşturacak Amerikan Anayasası'nı ve Amerikan Hukuk Sistemi'ni oluşturmuştur.

Biz de bir savaş mı bekliyoruz? Bir seleksiyon, eleme olmadan adil bir hukuk sistemi oluşturamaz mıyız? Maalesef bu ayrımcı ve nefret dili ile iletişim toplumu olamadığımız gibi, bilgi toplumu da olamıyoruz. Bilgi toplumu yoksa hukuk toplumu da yok. Hukuk toplumu olamazsak hukuk devleti hayal. Bu söylediklerimiz hiç kimse için bilinmeyenler değil. Bu bir denklem de değil. Ancak kişisel ihtiraslar, kifayetsiz muhterislikler, görece adalet anlayışları, ya sev ya terk

et mantalitesi bu hale düşürmüştür. Baksanıza, ülkenin etkili anayasa hukukçusunun bile Türk Hukuk Sistemini incelemek içinden gelmiyor.

Türkiye Yargı Reformu Stratejisinde, 18. maddede iddia edildiği üzere, Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Ortak Hukukunun bir parçası mıdır?

Bu, YRS'nin 18. Maddede ifade ettiği bir iddiadan başka bir şey değildir. Aç tavuk kendini darı ambarında sanırmış misali. Türkiye, yarım yüzyıldan fazladır AB'ye girmek istiyor. Avrupa İnsan Hakları Ortak Hukukunun bir parçası olmak 1987'de aklına geldi. Türkiye 28 Ocak 1987 tarihinde bireysel başvuru hakkını ve 21 Ocak 1990 tarihinde ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)nin yargı yetkisini kabul edip, bireysel başvuru hakkı tanıdı.

Kendi Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkını ise 10 sene sonra 12 Eylül 2010'da Referandum sonucunda yapılan anayasal değişiklikle, 23/09/2012'de yürürlüğe girecek şekilde tanıdı. Türkiye, böyle mi 'Avrupa İnsan Hakları Ortak Hukukunun parçası olmuş veya olacak? Avrupa, ortak hukukunu Türkiye ile birlikte oluşturmadı. Aksine Türkiye, Avrupa hukukuna ortak olmamak için elinden geldiğince direndi. Avrupa Birliği, şimdi bile Türkiye için sadece ekonomik veriler ve bir de siyasi yaptırımlar anlamında ehemmiyet ifade ediyor.

Esasen Avrupa Ortak Hukukunun tamamının bir parçası olmak da bizim için sakıncalı. Türkiye, seküler dünya görüşünün oluşturduğu hukuk sisteminden, kendi halkının inanç değerlerine, hukukuna, örf ve geleneğine aykırı kabuller ve uygulamalar içeren hukuki düzenlemeleri de almak zorunda olmayı nasıl içselleştirebiliyor? Hâlbuki hukuk toplumu olma yolunda adımlar atmaya deneseler, hukuki denetim konusunda sivil topluma öncelik verseler, AB hukukuna gerek bile kalmayacaktır. Evrensel değerler Avrupa'nın tekelinde değil, tüm insanlığa açıktır. Oturur düzenlemelerini yaparsın, ancak önce kendi siyasana ve hukuk zihniyetine yönelik açılımlar yaparsın.

Yargı Reformu Stratejisinin adil yargılanma hakkına ne gibi bir katkısı vardır? Veya var mıdır? Adil yargılanma hakkı kapsamında savunmanın yeri ile birlikte değerlendirir misiniz?

YRS'nin 26. Maddesinde adil yargılanma hakkının neleri kapsadığı madde madde yazılmış:

- a. Mahkemeye erişim hakkı
- b. Bağımsız ve tarafsız yargı yerinde yargılanma hakkı
- c. Kanuni hakim güvencesi
- d. Masumiyet karinesi
- e. Makul sürede yargılanma hakkı
- f. Savunma hakkı
- g. Silahların eşitliği ilkesi
- h. Çelişmeli yargılanma hakkı

- i. Gerekçeli karar hakkı
- j. Kararların icrası hakkı
- k. Aleni yargılanma ve karar hakkı
- l. İsnat edilen suç öğrenme hakkı
- m. Tanık dinletebilme ve sorgulama hakkı
- n. Tercümandan yararlanma hakkı

Bu sorunuzun cevabı olarak hacimli bir kitap yazabilirim. Belgede sayılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki haklara olumsuz örnekler o kadar çok ki sayılmakla bitmez. Bir söyleşinin sınırlarını zorlamamak adına bir kaçına değinelim:

Bağımsız ve tarafsız yargı yerinde yargılanma hakkı ile kanuni hâkim güvencesine bakalım. Devlete karşı işlenmiş suçlar önce İstiklal Mahkemelerinde, sonra Devlet Güvenlik Mahkemelerinde, daha sonra Özel Yetkili Mahkemelerde, şimdi de terör suçlarına bakan Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmektedir. Bu sayılan mahkemelerin hiç biri '*kanuni hâkim güvencesi*' vermez. Aksine bu mahkemeler, devlete karşı işlenmiş suçlar kategorisi diye ayrılarak, genel mahkemeler dışına çıkarılmış mahkemelerdir. Hiç kimse, kanunen tabi olduğu (kanunun önceden belli ettiği) mahkemeden başka bir merci (mahkeme) önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz, hükmü kâğıt üzerinde kalmıştır.

Masumiyet karinesi konusunda da tüm yargı yerlerimiz özürdür. Aleyhine herhangi bir delil olmadan neredeyse tüm memleket şüpheli halde algılanıp basına çarşaf çarşaf resmedilmekte, kamuoyunun mahkûmiyet kararları vermesine imkân tanınmaktadır. Bunu herhalde sokaktaki vatandaş yapmıyordur. 6284 sayılı Kanunla da, ispat yükümlülüğü kaldırılmış, kadının beyanı ess sayılarak, tedbir ve hapis kararları uygulanır hale gelmiştir. Evrensel masumiyet karinesi, ortağı olduğumuz (!) Avrupa hukukunda da böyle midir?

Türk ceza yargısında silahlar kesinlikle eşit değildir. Silahların eşitliği sadece duruşma esnasına has da değildir. Hâkim ve savcılara tanınan imkânlar, haklar ve yetkiler, yargının bir ayağı olarak kabul edilen avukatlara da tanınmadıkça silahların eşitliğinden bahsedilemez. Duruşmalarda ise, sadece savcının marangoz hatası olarak oturduğu yer bile, silahların eşitsizliği, savunma hakkının engellenmesi anlamındadır. Türkiye henüz, yargıda aktörlerin oturma yerini belirleyememişken, YRS'nin adil yargılanma hakkından bahsetmesi, bir edebiyat metni olarak savunmamızın tarihinde yerini alacaktır.

Şimdi çıkıp cezaevlerinde tutuklularla görüşme yapsak. Kaçı hangi nedenle ve hangi iddia ile tutuklu bulunduğunu biliyor mu? Kaçının iddianamesi aylardır yazılmıyor?

Tüm bunlar adil yargılanma hakkı kapsamında ifade edilirken, bu eleştirilerle ilgili bir açılım, ne YRS'nde, ne de siyaset ve bürokrasi zemininde yer almamaktadır. Bu mudur Yargı Reformu Stratejisi? Eğer bir stratejiden bahsedecek isek, herkesin şapkasını önüne koyup, özeleştiri yapması, evrensel ilkelerin şekli değil, deruni olduğunu anlaması ve uygulamaya dönük bir zihniyet devrimi geçirmesi gerekmektedir. YRS, böyle bir lâzımı işaretlemiyor.

Yargı Reformu Stratejisinde bağımsız ve tarafsız bir yargıdan bahsediliyor. Adalet Bakanının HSK'nın doğal üyesi olarak kurul başkanı olmasını bu anlamda nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevabı içinde bir soru. Açalım biraz. Adalet Bakanı'nın ve yardımcısının HSK'nın doğal üyesi olması, bakanın ve yardımcısının şahsı ile alakalı bir konu değil. Hâkimlerin özlük haklarıyla ilgili bir bakanın ve yardımcısının HSK içinde yer almasını doğru bulmuyorum. Sadece ben mi, dünyada kimse doğru bulmuyor. Bazıları, bu örneğin dünyanın birçok yerinde olduğunu söyleyeceklerdir. Elbette doğrudur, ancak iki cevabımız var:

Birincisi o ülkelerde oturmuş bir hukuk düzeni ve yargısı mevcuttur, hatta mahkemelerin saygınlığını, hâkimlerin ismi ile anılmasından anlarsınız. Ayrıca oluşmuş bir hukuk kültürü de vardır. Mahkemelerin kararları uluorta eleştirilmez, eleştirenler ayıplanır ve eleştirileri kimseyi bağlamaz ve emsal oluşturmaz. Hukuk kültürü olan ülkelerde hiçbir siyasi, mahkemelerin "ayak bağı" olduğunu söylemez, söyleyemez. Büyük bir ayıptır.

İkincisi, HSK benzeri yapılanmalarda Adalet Bakanı ve yardımcısının bulunmasını olumlayanlar, o ülkelerde hâkimlerin tayinlerinde siyasi etkinin olduğuna dair bir uygulama gösteremezler. Biz de gösteremeyiz, onları destekleriz. Ancak bizde, hâkim ve savcıların atamaları, siyasetin iki dudağı arasındadır. Hâkim ve Savcılarını kendilerini devlet memuru olarak gördükleri bir yargı sisteminde Adalet Bakanının ve yardımcısının HSK'nın Genel Kurul üyesi olmasını yadırgamıyoruz. Kel başa şimşir tarak...

Cumhurbaşkanı Erdoğan yaptığı açıklamada, Yargı Reformu Stratejisini Avrupa Birliği istediği için değil, toplumun ihtiyacı olduğu için çıkarttıklarını söylemiştir. AB olmasaydı hukuk devletinin tesisi için kapsamlı yargı reformları çıkabileceğini düşünüyor musunuz?

Cumhurbaşkanı bir siyasetçidir. Toplumun nabzını tutmayı bilir ve bilmelidir de. Ancak yargı reformu gibi bir konunun, bu ülkede sadece seçkinler tarafından düşünülebilecek bir konu olduğunu da hepimiz biliriz. Eğer, sivil toplumun ve STK'ların **hukuki denetim** görevi olduğu bilinir ve kabul edilir olsaydı, Cumhurbaşkanının bu sözünü esas alabilirdik. Ancak biliyoruz ki Türkiye'de STK'ların pek azı hukuki denetimden haberdardır ve bunu yapmaya çalışmaktadır. Çalışanlar da engellenir, boy ölçüsü verilir. En hafif söylemle, "destek olmuyorlar,

bari köstek olmasınlar” denilerek, gözdağı verilir, üyeleri pişman edilerek, istifa etmelerine kapı aralanır. Bunlar yaşadığımız olaylardır.

YRS’nde insan hakları aktivistlerinin ve kuruluşlarının görüşü alınmış mıdır, görüşleri YRS’ye yansımış mıdır, bilmiyoruz. Çok da ihtimal vermiyorum. Milli İrade Platformu içinde yer alan kuruluşlara sorulmuş olabilir, nitekim basında gördük. Onların eleştirel yorumlarına, önerilerine rastlamamızın da imkânsız olduğunu biliyoruz. Nitekim İstanbul Sözleşmesi’yle ilgili olarak STK’ların şemsiye kuruluşu TGTV bir açıklama yapmış, İstanbul Sözleşmesi’nin **“tedirgin ettiğini”** basın açıklamasına başlık olarak koymuştur. İçeriğine baktığımızda eleştirel bir yan göremediğimiz gibi, üyesi Kadem’e yapılan eleştirilere cevap niteliğinde olduğunu görüyoruz. Yargı Reformu Stratejisi’nde şahsımın da önerileri alınmış olduğundan, konunun Milli İrade Platformu ile sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. YRS’deki sorun, genel anlamda bir hukuk zihniyetinden bahsetmemiş olması ve yukarıda ifade etmeye çalıştığımız hususlardır.

Sadece AB olmasaydı değil, uluslar arası eleştiri ve baskı olmasa, Türkiye’deki hukuk zihniyetinin sonucu olarak YRS gibi çalışma ve belgelerin olması mümkün görünmüyor. Nitekim evvelce yapılan Demokratikleşme Paketleri, Uyum Yasaları, hep böylesi süreçlerin sonunda, OHAL veya benzeri hukuk içinde, ama hukuk dışı uygulamaların sonunda yapılan düzenlemelerdir. Burada bir şerh koyma zorunluluğu doğdu. Zamanında ve kendi hukuk zihniyetinin ürünü hukuki düzenlemeler yapamayanları bekleyen tehlike, geçmişte Tanzimat ve Islahat Fermaları, yakın tarihimizde Uyum Yasaları, günümüzde de İstanbul Sözleşmesi gibi, apartılan ülke veya medeniyetin ruhunu taşıyan kavram ve olguları yasal düzenlemeye dönüştürmektir. Bugün de yaşadığımız budur. Hukuka ve temel insan haklarına kulak tıkayan yönetimler, bir gün bir başka medeniyet tarafından sözümona hukukla kuşatılırlar.

Yargı Reformu Stratejisinde tutuklu yargılamanın istisnai olduğu belirtilmektedir. Tutuklamaya ilişkin hükümlerin Ceza Muhakemesi Kanununda var olduğu ve sıkıntılı uygulamadan kaynaklandığı düşünüldüğünde, Yargı Reformu Stratejisinin uygulamaya etkisi olabilir mi?

Türkiye’de tutuklama kararları genellikle ve özellikle de sosyal medyanın ağırlığı oranında, sosyal medyadan etkilenerek verilmektedir. Aslolan tutuksuz yargılanmadır, ancak mahkemeler sosyal medyanın linç kampanyalarından etkilenerek kolaylıkla tutukluluk kararı verebilmektedir. Geçmişte hepimizin hafızasında tazeliğini koruyan Ümraniye Sapığı gibi yargılamaların, mahkemeler açısından fiyasko, yargılananlar açısından ise ömürler boyu sürecek işkence ve zulüm. Ceza Muhakemesi Kanununda istediğiniz kadar değişiklik yapın, sosyal medya yargılamasını, linçini önleyecek tedbirler almadıktan, hukuk zihniyeti oluşturmadıktan, iletişim toplumu, bilgi toplumu aşamalarından geçmedikten sonra istenildiği kadar yargı reformu yapılsın nafi.

Konunun tam da burasında yargı reformu stratejisi hazırlayan bürokratlara soruyorum: Gizli tanık zulmüne, yargı kararlarının aklama kararlarına rağmen hayatların sönmesine, özel ve tüzel kişilerin fişlenmesine, cemaatçi, terörle iltisaklı, sakıncalı şerhlerinin konmasına ilişkin bir görüşünüz, çözümünüz, öneriniz var mı? Bugün binlerce insan gizli tanıklıkla, ihbarcılıkla, fişlenmişlikle zulme maruz kalmaktadır. Yargı Reformu Stratejilerinde bunlara dair bilgi ve önerilere rastlamadık.

O halde, sıkıntıları sadece uygulamaya hasretmek kolaycılık olur. Sıkıntılar, hukuk mantığının zedelenmiş olmasından, hukuk sisteminin sağlıklı hukuk zihniyetine dayanmasından, iletişim ve bilgi toplumu olmak istemeyen öncülerin, kanaat önderlerinin, siyasetçilerin, bürokratların hukuk toplumu olma yolunda hiçbir zahmete katlanmamasından ve tabii ki tüm bu olup biteni gözlemleyen yargı mensuplarının **uydum kalabalığına** demesinden kaynaklandığını kabul etmek gerekiyor.

Siyasilerin yargılamalara etkisi herkesin gözü önünde gerçekleşirken Yargı Reformu Stratejisi ile insanların yargıya olan güveninin artmasını bekleyebilir miyiz?

Yukarıda verilen örnekler, Cumhurbaşkanı Başyardımcısının yargıya güven endeksinde verdiği düşük oranın nedenlerini açıklıyor. Ancak açıklamalarda bu tespitlere yer yok, bunları da biz hatırlatmış olalım. Yargıya olan güvensizlik açık olarak görünendir. Örtünün altında ise hukuk sistemine olan güvensizlik yatmaktadır. Belki de vatandaş adını koyamadığı için sadece yargı günah keçisi oluyor.

Bu konuyu bir soru ile taçlandıralım:

Hukuk Muhakemeleri Kanununda yargı mensuplarının, özellikleri sayılmış. Hâkim ve Savcılar Kanununda bağımsızlık, vicdan sahibi olmak, mesleğe yakışan tutum ve davranışlar içinde olmak, bilgili olmak, şerefli olmak, tarafsızlık gibi bazı vasıflara hâkimlerin haiz olması gerektiği yazılıdır. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda da hâkim doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık, hakka saygılı olma, bağımsızlık, vicdan sahibi olma, namuslu ve şerefli olma gibi vasıflara sahip olmalıdır. İyi güzel de uygulamayı yapacak olan hâkimler gibi yasaları yapan siyasilerin de aynı vasıflara sahip olması gerekmez mi? Bu çelişkileri gören vatandaşın hukuk sistemine ve yargıya güvenini hangi hakla bekliyoruz?

“Türkiye’de insan hakları ihlali yoktur.” diyen siyasileri görüyoruz. Yargı Reformu Stratejisinde insan hakları ile ilgili umut vadeden bir açıklama göremiyoruz. İnsan haklarına ilişkin çalışmalar yapmadan hukuk devleti oluşmasını bekleyebilir miyiz?

Bu konu önemli bir yaradır. Bu gün siyasi arena, geçmişin mağdurları, şimdinin mağdurları ile dolu. 28 Şubat sürecinde en temel hakları ellerinden alınmış bazı insanların siyasi arenaya terfilerinden sonra bu haksız, hukuksuz uygulamaları unutmuş görünüyorlar. Belki de kendi iktidarlarında bu zulümlerin olmayacağına inandırılmışlar. İyi de vatandaşın medyada gördüklerini de mi görmüyorlar? Yoksa bugün kendilerine hukuka aykırı hukuk(!) kuralları uygulananların, gizli tanık mağdurlarının, fişlenen insanların, yargılanmadan bu zulümlere müstahak olduklarını mı düşünüyorlar? Saadet Partisi Genel Başkanı’nın fişlenerek sakıncalı hale getirilmesi, pasaportuna el konulmasını, geçmişte kendilerine yapılan haksız uygulamalarla karşılaştırmayan, empati yapmayan zihinde hukuk mu arayacağız?

Geçmişte bazı sistem sahipleri(!) onlar için de öyle düşünmüşler, haklarını gasp etmişler, onları AİHM kapılarına sürüklemişlerdi. Onlar bu muameleyi hak etmiyorlardı ki biz de onların savunmalarına katkı yaparak, müdafiliğini üstlenmiştik. Haksızlıkların sadece bu arkadaşlarımıza değil, tüm millete ve insanlığa yapıldığını düşünerek, inanarak yapmıştık.

Şimdi ne değişti? Ortağı olduğu iddia edilen Avrupa hukukunda değişiklikler mi oldu? Yoksa Türkiye’de insan hakları ihlalleri olmuyor da biz mi uyduruyoruz. Bir Allah kulu çıkıp da verdiğimiz örneklere itiraz edebilir mi? “Bunlar tekil, bireysel örnekler” diyebilir mi. Daha dün ve bugün, merhametimize, misafirperverliğimize sığınan Suriyeli aileleri bölerek, kadınlarını ve çocuklarını burada alıkoyarak erkeklerini ülkelerine gönderdiğimizizi görmezden mi gelelim?

Yargı Reformu Stratejisinde OHAL’in makul süre devam ettiği, daha sonra kaldırıldığı iddia ediliyor. Türkiye’de OHAL kaldırılmış mıdır? OHAL’in etkilerinin yargulamada halen devam ettiğini söyleyebilir miyiz?

Belki biraz tuhaf gelebilir ama yaşadığım yıllar boyunca gördüğüm, bildiğim, Türkiye’de sürekli matine OHAL uygulaması olduğudur. Bazen adını koyarlar, bazen adını yumuşatırlar, bazen de yokmuş gibi algılamamızı isterler. Bugün yaşanan sonuncu haldir. Bize bunun bir OHAL değil, olağan hal olduğunu, bu kabulde haklılıkları olduğunu anlatmaya çalışıyorlar. Hepimiz bu ülkede yaşıyoruz. Elbette Türkiye üzerinde oynanmak istenen oyunları görüyor ve biliyoruz. Ancak şunu da biliyoruz, devletin dini adalettir. Adaletten ayrıldığımızda hiçbir mazeret, hukuk toplumu olamayışımızı anlatamaz. Yukarıda saydıklarımız birer uygulama yanlışlıkları, istisnai haller değildir. İstiklal Mahkemelerini kaldırmış gibi yaptık, yerine olağanüstü mahkemeleri getirdik. Hâkim teminatını kaldırdık, savunmayı yok saydık, Anayasamıza bile bir kurum olarak koymayı akıl edemedik veya istemedik. Ne hukuk zihniyetine sahip olduk, ne de bunu istedik.

Allah'ın her günü, yedi düvel edebiyatı ile uyutulmaya çalışıldık. Ne zaman insanca bir düşünce veya eleştiri getirsek, 'şimdi sırası değil', 'sen de mi abi' gibi laflarla ötelendik. Bunlar OHAL değilse, nedir OHAL? Bir hukukçu kardeşimin raporundaki deyimle, **OHAL, BU HAL**

OHAL hukukun içinde düzenlenmiş bir kurumdur, el hak doğrudur. Ancak hukuk içinde mi kalmıştır?

Kaldı ki o 'hukuk' dediğimiz, gerçekten hukuk mudur?

Hukuk, hakk'ın çoğuludur, muhatap olduğumuzda bir sistemin de adıdır, **hukuk sistemi**. OHAL birçok temel hakkı ihlal ettiğinde, kaldırılmış gibi görüldüğünde, hukuk zihniyetimiz değişmediği müddetçe yürürlükte olacaktır ve yürürlükte dir. Yukarıda saydığımız hususlar, bir daha tekrar edeyim, uygulama hatası değildir. Yasaların değil, hukuk zihniyetinin ürünüdür.

Güzel bir söyleşi idi, teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ederim. İyi çalışmalar diliyorum.